

**VERSLAG INVITATIONAL MEETING
OP 27 MEI 2009
SEKSUELE OPVOEDING EN
SEKSUEEL GEDRAG VAN
CARIBISCHE EN SURINAAMSE
JONGEREN**

Utrecht, oktober 2009
Auteurs: Ineke van der Vlugt
Projectnummer: SOO 008

© 2009 Rutgers Nisso Groep
www.rutgersnissogroep.nl

Voorwoord

Organisatie

Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Seksualiteit (FWOS) en Rutgers Nisso Groep (RNG), kenniscentrum seksualiteit

Introductie

Meer dan 80 professionals uit het veld van onderzoek, preventie, jeugdgezondheidszorg, opvoedingsondersteuning, onderzoek en welzijnswerk waren aanwezig op de invitational meeting op 27 mei in De Driehoek te Utrecht. Tijdens deze bijeenkomst werden actuele onderzoekskennis, nieuwe inzichten en ervaringen in de praktijk over de seksuele opvoeding en seksueel gedrag van Caribische en Surinaamse jongeren met elkaar uitgewisseld.

Tijdens de invitational meeting stonden de volgende vragen centraal:

- Wat weten we over de seksuele gezondheid en seksuele opvoeding van Caribische en Surinaamse jongeren?
- Zijn er verschillen in seksuele opvoedingsstijlen in het land van herkomst en Nederland en hoe waarderen we deze verschillen?
- In hoeverre sluiten de opvoedingsstijlen voldoende aan bij de ontwikkelingstaken en seksuele ontwikkeling van jongeren?
- Hoe percipiëren jongeren de rol van ouders bij de seksuele opvoeding?
- Welke ontwikkelingen doen zich voor op het terrein van seksuele opvoedingsondersteuning van ouders
- Wat betekenen nieuwe inzichten uit onderzoek voor de seksuele opvoedingspraktijk?

Inhoudsopgave

Aanleiding en opzet	4
Aanleiding invitational meeting	4
Opzet van de middag	4
Drie plenaire presentaties op basis van onderzoek	5
1. Geboden en verboden kenmerken opvoeding Arubaanse jongeren	5
2. Afro-surinaamse gezinnen zien Nederlandse opvoedingstijl niet als ideaal	6
3. Seksuele gezondheid van Caribische en Surinaamse jongeren	7
Ervaringen in de praktijk	9
Yuan Walter: GGD Amsterdam	9
Marléne Babel: seksuoloog en consultant	9
Monique Daal: consultant met een eigen adviesbureau	10
Plenaire terugkoppeling uit de zes werkgroepen	11
Wergroep 1: Seksuele opvoeding richting Surinaamse en Antilliaanse ouders	11
Wergroep 2: Opvoedingsstijlen van Surinaamse en Antilliaanse ouders	11
Wergroep 3: Rol en taken van de professional	11
Wergroep 4: Wensen en behoeften van Surinaamse en Antilliaanse rondom jongeren seksuele opvoeding	15
Wergroep 5: Ervaringen met seksuele voorlichting aan Surinaamse en Antilliaanse jongeren	16
Wergroep 6: Kenmerken van een goede seksuele opvoeding	12
Belangrijkste aanbevelingen die plenair aan bod kwamen	13
Tot slot	14

Aanleiding en opzet

Aanleiding invitational meeting

Inleiding door Ineke van der Vlugt, programmacoördinator Seksuele Ontwikkeling & Opvoeding bij de Rutgers Nisso Groep. Onderzoekskennis over seksuele opvoedingspraktijken en de invloed hiervan op het seksuele gedrag van jongeren is nog schaars en soms lastig te onderzoeken. We weten inmiddels iets meer over de positieve invloed van een warm opvoedingsklimaat maar we weten nog onvoldoende aan welke eisen een goede seksuele opvoeding moet voldoen wil het effectief zijn. De stem van jongeren zelf is hierbij essentieel als ook de rol van de ouders en andere opvoeders. Met de invitational meeting willen het FWOS en de RNG onderzoekskennis en praktijkkennis rondom een specifieke doelgroep bij elkaar brengen. Het accent ligt vooral op Caribische en Surinaamse jongeren en de rol van ouders c.q. professionals. Deze doelgroep loopt soms meer seksuele risico's dan andere jongeren, jongeren en ouders beleven seksualiteit en opvoeding soms op een andere manier. De culturele achtergrond, migratiegeschiedenis, sekse, opleiding en leeftijd van ouders en jongeren spelen een belangrijke rol bij de seksuele opvoeding. Dit is een complex maar ook dynamisch proces. Opvoedingsstijlen veranderen onder invloed van contacten met anderen in veranderende sociaal maatschappelijke structuren. Het is geenszins de bedoeling om groepen bij voorbaat te problematiseren of te stigmatiseren en de ("autochtone") Nederlandse opvoeding te idealiseren. De uitkomsten uit onderzoek en praktijk moeten dan ook vooral tegen het licht gezien worden van een bredere context waarin jongeren tegenwoordig opgroeien.

Opzet van de middag

Tijdens de invitational meeting werden aan de hand van drie plenaire presentaties resultaten belicht uit onderzoek over seksuele opvoedingsstijlen van Arubaanse en Surinaams Creoolse ouders, de perceptie van jongeren en het seksuele gedrag van Antilliaanse en Surinaamse jongeren in Nederland. Vervolgens zijn drie professionals geïnterviewd over hun praktijkervaringen met seksuele opvoedingsondersteuning aan Antilliaanse en Surinaamse ouders in Nederland. Hierna zijn alle deelnemers in zes werkgroepen uiteen gegaan en hebben aan de hand van specifieke thema's en vragen ervaringen en inzichten verder uitgewisseld en bediscussieerd. Aan het eind van de dag zijn de bevindingen uit de werkgroepen plenair teruggekoppeld en zijn aanbevelingen geformuleerd voor de toekomst.

Drie plenaire presentaties op basis van onderzoek

1. Geboden en verboden kenmerken opvoeding Arubaanse jongeren

Drs. Richard Piternella, onderzoeker, pedagoog en relatie en gezinsconsulent op Aruba, liet op basis van onderzoek zien hoe de sociaal maatschappelijke context op Aruba doorwerkt in de opvoedingspraktijk van ouders. Hiertoe zijn twee onderzoeken verricht onder scholieren in 1991 en 2000. Aan het eerste onderzoek hebben 356 jongeren in de leeftijd van 14 tot 20 jaar deelgenomen en in het onderzoek in 2000 zijn 762 jongeren bevraagd. Centraal stond de vraag hoe jongeren het huwelijk van hun ouders beleven, of ze hun eigen kinderen op dezelfde manier zouden opvoeden als hun ouders en hoe ze de relatie met hun ouders percipiëren. De onderzoeksuitkomsten moeten gezien worden in het licht van de sociaal economische context van Aruba in de laatste twee decennia. Aruba was voorheen een agrarisch land en heeft in korte tijd een grote economische ontwikkeling doorgemaakt. De opvoedingscultuur wordt gekenmerkt door een autoritaire opvoedingsstijl waarin gehoorzaamheid en respect voor ouders centrale waarden zijn. Er was en is nog steeds sprake van een hiërarchisch opvoedingsstelsel. De moeder en de grootmoeder zijn de belangrijke cultuurdragers van waarden en normen. Door de kleinschaligheid van het eiland en de hechte familiebanden is de sociale controle groot. Alhoewel de Arubaanse samenleving streeft naar verantwoordelijke en competente adolescenten blijft de opvoedingsstijl onveranderd.

Uit het onderzoek komt onder andere naar voren dat het merendeel van de jonge respondenten de opvoedingsstijl van de ouders wil overnemen. Meisjes voelen zich minder begrepen door hun ouders dan jongens en ervaren ook minder bewegingsruimte. Seksualiteit blijft een delicaat onderwerp waar nauwelijks over gesproken wordt met kinderen. Alhoewel ouders vaak de wens uiten open te willen zijn over seksualiteit vinden ouders het lastig dit in de praktijk te brengen zowel in de relatie met de partner als in de relatie met hun kinderen. Het is meestal de moeder die het initiatief neemt tot een gesprek over seksualiteit. Schaamte en verlegenheid blijken belangrijke barrières om over seksualiteit te praten. Ouders praten ook moeilijk met jongeren over relaties en seksualiteit omdat ze vaak denken dat hun kinderen hier nog niet aan toe zijn.

Verliefdheden worden vaak niet serieus genomen en afgedaan als puppy-love. De seksuele opvoeding wordt vooral gekenmerkt door geboden en verboden waarin meisjes gewaarschuwd worden voor een jonge tienerzwangerschap en moederschap (abortus is niet legaal in Aruba) en jongens wordt gewezen op respect voor meisjes.

De onderzoeksresultaten laten zien dat voornamelijk moeders over seksualiteit praten waarbij de kern van de boodschap vooral is abstinentie (geen seks voor het huwelijk), wat je niet mag doen, verantwoordelijk bezig zijn en respect hebben voor je lichaam. Ongeveer 10 jaar na het eerste onderzoek is er een lichte verschuiving merkbaar in de onderwerpen die ouders bespreken met hun kinderen, maar van een echte verandering in de seksuele opvoeding is nog geen sprake. Praten over de geboorte van een kind krijgt de hoogste score terwijl over hoe de bevruchting plaatsvindt en hoe je zwanger kunt worden, of hoe de menstruatiecyclus verloopt slechts bij 20% van de jongeren aan de orde komt. Alhoewel veel ouders van mening zijn dat anticonceptie bij jongeren van belang is, zijn de meeste ouders tegen gebruik van anticonceptie. Het merendeel van de jongens geeft aan dat de ouders nooit over anticonceptie hebben gesproken. De jongeren ervaren de informatie over het algemeen als zeer beperkt en missen informatie over de emotionele aspecten van seksualiteit en relaties.

In het dagelijks leven blijkt dat bijna 50% van de respondenten rond 15-17 jaar een vaste relatie heeft. Daten komt op minder grote schaal voor. Zolang de verkering in de ogen van ouders "onschuldig" is en intieme contacten uitblijven zullen ouders niet ingrijpen. Wel is het van belang dat de schoolprestaties niet in het gedrang komen en de

huiselijke sfeer goed blijft. De sociale controle van ouders naar dochters is groter dan naar zonen. Zolang dochters nog bij de ouders wonen en een opleiding volgen wordt streng toegezien op de sociale omgang met anderen.

Doordat seksualiteit in de thuissituatie slechts beperkt bespreekbaar is en seksualiteit van jongeren niet echt wordt geaccepteerd, zijn jongeren onvoldoende voorbereid op hun seksuele contacten. Daarnaast is er geen goede abortuswetgeving en is anticonceptie niet beschikbaar voor jongeren.

Kortom: er is op Aruba sprake van een traditionele opvoedingscultuur waarin belangrijke waarden en normen via ouders en grootouders worden overgedragen op kinderen. De opvoeding is vooral functioneel van aard en niet intentioneel of reflectief. Een dergelijke autoritaire opvoedingsstijl sluit volgens Piternella te weinig aan bij de actuele leefwereld en de sociaal emotionele en seksuele ontwikkeling van Arubaanse jongeren. Adequate kennis en vaardigheden ontbreken waardoor Arubaanse jongeren grote seksuele gezondheidsrisico's lopen zoals soa/hiv, ongewenste zwangerschap, tienermoederschap, e.d. Binnen een overwegend traditionele samenleving is de economische welvaart in enkele decennia weliswaar in hoog tempo toegenomen maar de seksuele opvoedingsstijl is min of meer onveranderd gebleven.

2. Afro-surinaamse gezinnen zien Nederlandse opvoedingsstijl niet als ideaal

Dr. Marjolijn Distelbrink, sociaal wetenschapper en werkzaam als senior onderzoeker bij het Verwey-Jonker Instituut, heeft uiteenlopende onderzoeken verricht naar de opvoeding in Afro-Surinaamse gezinnen in Nederland. In de onderzoeken is gekeken naar veranderingen in de opvoeding, beleving van de opvoeding en vragen en twijfels op dit vlak. De seksuele opvoeding en de opvoeding tot man en vrouw waren daarbij belangrijke thema's, evenals de beleving en invloed van alleenstaand moederschap. Ongeveer de helft van de Afro-Surinaamse moeders in Nederland voedt haar kinderen op zonder man. De resultaten zijn geplaatst tegen de sociaal culturele context waarbinnen de opvoeding in Suriname en in Nederland plaatsvindt.

De meeste geïnterviewde ouders zijn tenminste een deel van hun jeugd opgegroeid in Suriname. Veelal hebben ze zelf vroeger een strenge opvoeding genoten met beperkte bewegingsvrijheid en (als meisje) veel taken in huis moeten uitvoeren. Het gezinsklimaat in de eigen jeugd wordt door veel ouders als warm gekenmerkt. Tegelijkertijd stond gehoorzaamheid en respect voor ouders centraal. Langzaamaan is sprake van een verschuiving in opvoedingsstijlen. Was er vroeger meer sprake van een autoritaire opvoedingsstijl, de huidige generatie Afro-Surinaamse ouders in Nederland hanteert een meer autoritatieve opvoedingsstijl. Er is meer uitleg van regels, de opvoedingsrelatie tussen ouders en kinderen is gelijkwaardiger en vertrouwelijker en respect krijgt een andere invulling. Kinderen mogen mondiger zijn en krijgen meer bewegingsruimte. Veranderingen vinden onder meer plaats onder invloed van de Nederlandse context. Tegelijkertijd blijft continuïteit van belang. Zo wordt de Nederlandse opvoedingsstijl niet als einddoel gezien door ouders. Nederlandse kinderen worden in de perceptie van veel ouders te vrij gelaten. Respect voor ouders en luisteren naar ouders blijft belangrijk in de eigen opvoeding.

Andere veranderingen betreffen de rol van de vader. Meer dan voorheen hebben vaders een actieve rol in de opvoeding, als zij in het gezin wonen. Ook lat-partners kunnen moeders steunen bij de opvoeding. Veel moeders voeden hun kinderen overigens op zonder man, in dat opzicht doen zich weinig veranderingen voor.

Welke zorgen hebben ouders? De meeste ouders maken zich vooral zorgen over hun kinderen in de puberteit: hoe kunnen ze hen op het rechte pad houden? Hoeveel vrijheid kunnen ze toestaan, hoe houden ze zicht op wat kinderen doen? Ze praten daarover met anderen in hun omgeving, of met een partner, als die er is, maar zoeken hun heil niet

snel bij professionals. Evenals veel andere migrantenouders bestaat onder Surinaamse ouders tamelijk veel wantrouwen ten aanzien van de reguliere hulpverlening.

In de lezing is specifiek aandacht besteed aan de seksuele opvoeding. Seksualiteit was vroeger een groot taboe. Dat is nog steeds tot op zekere hoogte het geval, maar ook op dit vlak doen zich veranderingen voor. Zo geeft een aantal ouders aan dat de seksuele opvoeding in hun ogen al op jonge leeftijd moet beginnen. Dit betekent niet dat alle ouders het makkelijk vinden erover te praten, of er daadwerkelijk op jonge leeftijd aandacht aan besteden. Daarnaast blijft de wijze waarop jongens en meisjes worden aangesproken op omgang met de andere sekse of op toekomstige relaties, verschillen. Moeders dragen daarmee soms ongewild bij aan de instandhouding van bestaande patronen, die tegelijkertijd niet als ideaal worden gezien. Zo worden meisjes expliciet voorbereid op alleenstaand moeder- en ouderschap. Voor moeders zelf was het alleenstaand moederschap vaak een vanzelfsprekend toekomstbeeld. 'Je diploma is je man', is nog steeds een belangrijk credo voor dochters: je kunt beter zorgen dat je voor jezelf kunt zorgen dan je afhankelijk opstellen van een man. Tegelijkertijd hopen moeders dat meisjes een leuke partner vinden die hen ook ondersteunt in de opvoeding van kinderen. Alleenstaand ouderschap wordt niet als ideaal gezien, al is het wel 'gewoner' binnen Surinaamse kringen en zijn de negatieve effecten op opvoeding en ontwikkeling naar verhouding beperkt. Jongens worden door moeders vrijer gelaten dan dochters en minder expliciet voorbereid op het vaderschap. Soms wordt machismo in de opvoeding impliciet of expliciet aangemoedigd. Mede onder invloed van peers zijn jongens vaak niet erg gericht op een vaste relatie, zeker niet op jonge leeftijd. Lastig is verder dat jongens soms weinig goede voorbeelden om zich heen zien van betrokken vaderschap. Maar ook meisjes kunnen bijdragen aan het in standhouden van patronen, bijvoorbeeld door jongens bij conflicten te dreigen dat ze hun kind niet meer mogen zien. Om patronen te doorbreken zien ouders en jongeren zowel een rol voor moeders als belangrijke overdragers van normen en hoofdopvoeders, als voor vaders of mannen rond het gezin. Meer positieve rolmodellen voor jongeren kunnen helpen patronen te doorbreken, naast gesprekken met jongens en meisjes over relaties en gezinsvorming.

3. Seksuele gezondheid van Caribische en Surinaamse jongeren

Drs. Hanneke de Graaf, psycholoog, onderzoeker bij de Rutgers Nisso Groep, presenteerde cijfers over het seksuele gedrag en de seksuele beleving van Surinaamse en Caribische jongeren in Nederland en vergeleek deze met autochtone jongeren. Deze gegevens zijn gebaseerd op een representatief onderzoek onder jongeren van 12 tot en met 24 jaar in 2005 (Seks onder je 25ste, RNG en SANL). In de presentatie ligt de nadruk op etnische achtergrond, echter ook leeftijd, opleidingsniveau en sekse spelen een belangrijke rol bij uitkomsten over seksueel gedrag en seksuele gezondheid. Daarnaast zijn er ook tussen Surinaamse en Caribische jongeren verschillen in gedrag en beleving. Eén van de uitkomsten is dat Antilliaanse en Surinaamse jongens seksueel actiever zijn, meer sekspartners hebben, vaker ervaring hebben met betaalde seks en vaker een niet monogame relatie hebben dan andere groepen jongens. Er zijn weinig verschillen in seksuele beleving. Voor Caribische jongeren is seks iets belangrijker dan voor Surinaamse en Nederlandse jongeren. Jongens en met name Caribische jongens, denken meer aan seks dan meisjes. Surinaamse en Caribische meisjes hebben een positiever lichaamsbeeld dan Nederlandse meisjes.

Surinaamse jongeren gebruiken minder vaak consequent anticonceptie bij de eerste keer seks en dit is ook het geval tijdens seks met de laatste partner. Caribische meisjes staan minder negatief tegenover een zwangerschap of jong moederschap dan Surinaamse en Nederlandse jongens en meisjes. Alhoewel de abortuscijfers iets dalen, hebben

Caribische en Surinaamse meisjes nog steeds een verhoogd risico (respectievelijk 43 en 35 abortussen per 1000 meisjes) op onbedoelde zwangerschap en abortus. Caribische jongens gebruiken minder vaak een condoom met de laatste partner dan andere jongeren. Surinaamse en Caribische meisjes laten zich wel veel meer testen op soa in vergelijking met Nederlandse meisjes. Van diegenen die zich hebben laten testen komt soa vooral voor onder Caribische jongens en Caribische en Surinaamse meisjes. Onderzoek naar seksuele grensoverschrijding laat zien dat vooral meisjes ervaring hebben met gedwongen zijn tot seks. Caribische, Surinaamse en Nederlandse meisjes verschillen hierin niet van elkaar. Surinaamse en Caribische jongens hebben meer ervaring met iemand gedwongen hebben tot seks. Surinaamse jongeren hebben iets minder kennis over seksualiteit dan Nederlandse jongeren. De belangrijkste informatiebron voor de meeste jongeren is de school, maar voor Surinaamse jongeren is het jongerenwerk een relatief belangrijke bron. In vergelijking met Nederlandse en Caribische jongens praten Surinaamse jongens minder vaak met hun ouders over relaties, wensen, anticonceptie en condooms. Dit geldt in nog sterkere mate voor Surinaamse meisjes. Zowel Surinaamse als Caribische jongeren ervaren meer beperkingen van hun ouders op seksueel en relationeel gebied. Surinaamse en Caribische meisjes zouden wel vaker met hun ouders hierover willen praten maar durven dit niet, of denken dat de ouders dit niet willen.

Ervaringen in de praktijk

Ervaringen uit de praktijk met seksuele opvoedingsondersteuning en Surinaamse en Antilliaanse ouders: in gesprek met drie professionals.

Yuan Walter: GGD Amsterdam

Hij begeleidt het project seksuele opvoedingsondersteuning voor Surinaamse en Antilliaanse ouders. De belangrijkste insteek is communicatie en leren praten met je kind over seksualiteit. De werving vindt plaats via mond tot mondreclame en via een netwerk van sleutelpersonen.

In het project wordt gewerkt met een acteur. Ouders kunnen zelf actuele situaties inbrengen en communicatieve vaardigheden oefenen. De ouders zijn heel enthousiast over de cursus maar het probleem is vooral de inbedding van het project in reguliere activiteiten voor ouders. Daarnaast is het een vrij intensieve methodiek met een kleine groep ouders en daardoor erg kostbaar. De meeste methodieken zijn vooral gericht op overdracht van kennis en minder op de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden. Veel deelnemers aan de cursus moeten zich staande houden en leven in twee culturen. In de cursus wordt veel aandacht besteed aan rolverwachtingen rondom moederschap en vaderschap, welke invulling je hieraan geeft en omgang met conflicten in de buitenwereld. Aangezien vaders én moeders participeren gaat het vaak ook om de communicatie in de partnerrelatie en welke waarden en normen ze hierbij hanteren. Vanuit de Surinaamse en Antilliaanse cultuur wordt vaak verwacht dat je je als man macho gedraagt. Er wordt wel verwacht dat een man zich bemoeit met de opvoeding van zijn kind maar ook weer niet te veel. Het primaat van het ouderschap ligt toch vooral bij de vrouw. Het is dan lastig voor mannen om als partner en in het gezin je positie te bepalen. Ook financieel gezien zijn er obstakels. Voor veel Antilliaanse en Surinaamse mannen is het lastig een carrière op te bouwen in Nederland en werk vast te houden. De oorsprong hiervan ligt in de slavernijgeschiedenis. De mannen gedroegen zich als "dekhengsten" en werden te weinig met hun verantwoordelijkheid geconfronteerd. In deze cursus staan we ook stil bij de rol van moeders bij de opvoeding van jongens. Je moet een man zijn maar ook verantwoordelijkheid leren dragen. Moeders voeden meestal de jongens op en dragen hierin waarden en normen over aan hun kinderen. Zij zullen hierop alert moeten zijn.

Marléne Babel: seksuoloog en consultant

Het is belangrijk bij seksuele opvoedingsvraagstukken stil te staan bij diversiteit en multi-culturaliteit. We moeten ons bewust zijn vanuit welk perspectief we kijken naar opvoeding en seksualiteit. De Surinaamse en Antilliaanse ouders hebben ook eigen denkbeelden, waarden en normen meegenomen vanuit hun land van herkomst naar Nederland. Zij zoeken zelf naar een integratie met bepaalde waarden en normen in de Nederlandse samenleving. Zo zoekt iedereen naar een bepaalde balans en mix van zienswijzen, waarden en normen over seksuele opvoeding. Dit is niet goed of slecht maar voor ieder individu anders. We moeten voorkomen bij voorbaat groepen te problematiseren en te generaliseren naar culturele achtergrond.

In Suriname zien we op dit moment een aantal positieve ontwikkelingen. Jonge mensen voeren wezenlijke discussies over seksualiteit op tv en kunnen hiermee een belangrijk rolmodel zijn voor andere Surinaamse jongeren. Ook christelijke kerken en ouders steken steeds meer energie in dit onderwerp. Tegelijkertijd zien we dat er ook een duidelijke kloof is tussen de ouders en de jongere generatie. Jongeren zijn opgegroeid met nieuwe media en proberen hierin hun eigen weg te vinden. Zij maken massaal gebruik van

mobiele telefoons, internet, e.d. terwijl ouders nauwelijks weten hoe deze media een rol spelen in het leven van hun kinderen. Zij proberen nog hardnekkig controle uit te oefenen op hun dochters door hen bijvoorbeeld met de auto van feestjes op te halen terwijl de dochters zelf slim zijn en allang op andere manieren experimenteren zonder dat hun ouders het weten. Een positieve insteek waarbij gekeken wordt naar wat jongeren goed doen en waar ze sterk in zijn is enorm belangrijk. De jongeren zijn daar zelf ook heel actief mee bezig. Zij ontwikkelen een eigen identiteit, ontdekken seksualiteit, studeren en maken steeds meer eigen keuzen.

Monique Daal: consultant met een eigen adviesbureau

Ze geeft trainingen aan beroepskrachten die met Antilliaanse ouders werken. In het verleden heeft ze veel groepscursussen verzorgd voor Antilliaanse ouders over opvoeding waar seksualiteit onderdeel van uitmaakte.

In samenwerking met het JSO, expertisecentrum Jeugd, Samenleving en Opvoeding, in de provincie Zuid Holland, heeft zij onderzoek gedaan naar de behoefte aan opvoedingsondersteuning bij Antilliaanse ouders. Uit de praktijk bleek dat deze groep weinig gebruik maakte van het aanbod aan opvoedingsondersteuning. In het onderzoek is gevraagd naar de achtergronden en de wensen en behoeften op dit terrein. Het thema seksualiteit werd regelmatig naar voren gebracht. Op basis hiervan heeft ze diverse themapakketten en opvoedingscursussen ontwikkeld voor de doelgroep. De ervaring leert dat seksuele opvoeding vooral ingebed moet zijn in de generieke opvoedingsondersteuning. Een centraal thema is vooral communicatie zoals: hoe communiceer je met je kinderen, wat voor type relatie wil je hebben met je kinderen, wat wil je daarin investeren, wat moet je daarin loslaten of vasthouden. Als er een sfeer is van wederzijds respect, van openheid e.d. dan is dit een goede bodem om het thema seksualiteit bespreekbaar te maken. We starten de cursussen met positief communiceren en daarna pas een themabijeenkomst over seksualiteit. Het is opvallend hoe ouders zich dan inhouden en een drempel ervaren om hierover te spreken met kinderen. De communicatieboodschappen blijven dan beperkt tot: zorg dat je niet zwanger wordt, of naar een jongen zorg dat je haar niet zwanger maakt. Gaandeweg kom je dan weer op communiceren, vertrouwen geven, zelfbeeld versterken en creëer je een basis om het thema seksualiteit bespreekbaar te maken.

Uit evaluaties blijkt dat ouders het thema seksualiteit als het leukste thema hebben ervaren waar ook het meest over uitgewisseld werd. Vaak komt er heel veel informatie boven water maar ook verhalen over hun eigen seksuele opvoeding en wat ze hierin gemist hebben. De meer persoonlijke vervelende of positieve ervaringen zijn dan een goede motivatie om het thema seksualiteit met de eigen kinderen meer bespreekbaar te maken. Ze worden zich bewust van feiten en mythen rondom seksualiteit uit hun jeugd en willen dit anders aanpakken bij hun kinderen. Er zijn bijvoorbeeld moeders die lang hebben gedacht dat je zwanger kon raken van voetje vrijen!

In totaal duurt de cursus 3 à 4 bijeenkomsten. Of ouders het daadwerkelijk anders gaan aanpakken in de seksuele opvoeding met hun kinderen is lastig te beoordelen. Soms wordt er tijdens een bijeenkomst door ouders instemmend geknikt bij aandachtspunten rondom goede communicatie maar op het moment dat ze hun eigen kinderen weer zien vallen ze onmiddellijk terug op oude patronen. Dit is een langzaam proces.

Plenaire terugkoppeling uit de zes werkgroepen

Werkgroep 1: Seksuele opvoeding richting Surinaamse en Antilliaanse ouders

Belangrijkste discussiepunt was vooral in hoeverre het van belang is dat de culturele achtergrond van de professional dezelfde is als die van de ouder. Er is gediscussieerd over de voor- en nadelen die dit met zich meebrengt.

Tips:

- begin zo jong mogelijk met seksuele opvoeding van kinderen
- biedt ook ondersteuning aan jonge Surinaamse en Antilliaanse ouders
- zoek bij seksuele opvoedingsondersteuning vooral de overeenkomsten in plaats van alleen de verschillen

Werkgroep 2: Opvoedingsstijlen van Surinaamse en Antilliaanse ouders

Belangrijkste discussiepunt: In hoeverre maakt het uit of je als opvoeder een Surinaamse of Nederlandse achtergrond hebt? Het is van belang om in elk geval niet te generaliseren. Ook binnen de Surinaamse of Antilliaanse groep ouders zijn er verschillen en overeenkomsten met Nederlandse ouders.

Een ander discussiepunt: in hoeverre moet je als ouder met kinderen praten over seks. In hoeverre kun je dit beter overlaten aan de school of andere instellingen?

Het derde discussiepunt: in hoeverre nemen we de Nederlandse norm als uitgangspunt voor een goede opvoedingsstijl? Wie zegt dat de Nederlandse opvoedingsstijl beter is dan bijvoorbeeld de Surinaamse opvoedingsstijl?

Tips:

- houd vooral de context in de gaten waarin ouders opgroeien en zich bepaalde opvoedingsstijlen al of niet hebben eigengemaakt
- kijk hoe ouders verschillende opvoedingsstijlen waarderen
- onderzoek in hoeverre ouders al of niet in staat zijn met hun kinderen te communiceren

Werkgroep 3: Rol en taken van de professional

In de discussie in de werkgroep kwam vooral de eenzijdige beeldvorming ter sprake. Er werd gesteld dat er teveel gepraat wordt vanuit verschillen tussen Nederlandse en Surinaamse en Antilliaanse jongeren en ouders. Voor een professional is het van belang oog te houden voor diversiteit waarbij de etnische of culturele achtergrond ondergeschikt is.

Tips:

- vastgeroeste beelden durven loslaten
- oog hebben voor diversiteit, verschillen en overeenkomsten
- afstemmen op het tempo en de leefwereld van de jongere
- in feite voortdurend de glazen aanpassen van je eigen bril
- aansluiten bij de context waarin de persoon leeft

Werkgroep 4: Wensen en behoeften van Surinaamse en Antilliaanse jongeren rondom seksuele opvoeding

Om daadwerkelijk inzicht te krijgen in de wensen en behoeften van de doelgroep is het van belang om met jongeren zelf in gesprek te gaan. Om aan te sluiten bij wensen en behoeften van deze doelgroep is het tevens van belang stereotypen los te laten.

Tips:

- houdt rekening met de stereotype beelden die over deze doelgroep bestaan en de impact hiervan op hun eigen leven
- van belang om wensen en behoeften vooral bij jongeren zelf te inventariseren (bij jongens en meiden apart) maar ook de ouders niet te vergeten
- oog hebben voor mannelijke en vrouwelijke rolmodellen voor jongens en meisjes (dit zijn niet altijd de ouders)
- wensen en behoeften van de jongeren staan centraal maar veel jongeren zien of hebben zelf geen perspectief
- van belang om jongeren te empoweren waarbij eigenwaarde en zelfrespect op een gezonde manier worden bevorderd
- verken de behoeften en wensen in aparte jongens – en meisjesgroepen (de pijnlijke ervaringen en behoeften van jongens worden vaak vergeten)
- laat jongeren zelf participeren in projecten en geef hen een stem
- leidt jongeren uit de doelgroep op en zet hen in als peereducator

Werkgroep 5: Ervaringen met seksuele voorlichting aan Surinaamse en Antilliaanse jongeren

Belangrijkste discussiepunt: hoever mag je gaan in de seksuele voorlichting en wat is de verantwoordelijkheid hierin van de voorlichter? Hierbij is het ook van belang te kijken naar de rol van de ouders.

Tip:

- houdt rekening met de rol en verantwoordelijkheid van ouders en de rol en verantwoordelijkheid van voorlichters bij seksuele voorlichting
- draag zorg voor goede communicatie en afstemming tussen verschillende groepen over rollen, inhoud en verantwoordelijkheden

Werkgroep 6: Kenmerken van een goede seksuele opvoeding

In het algemeen is het belangrijk dat ouders een open mind hebben zodat kinderen het gevoel hebben dat ze terecht kunnen bij hun ouders. Hierbij werd opgemerkt dat ouders zelf niet altijd een goede seksuele opvoeding hebben genoten. Surinaamse ouders verwijzen nog wel eens naar een tante of nichtje als het onderwerp te dichtbij komt.

Andere kenmerken van een goede seksuele opvoeding zijn:

- betrouwbare informatie geven over seksualiteit
- serieus nemen van kinderen en aansluiten bij hun leefwereld, problemen en behoeften
- indien de ouder zelf niet in staat is het kind hierin te begeleiden is het belangrijk te wijzen op andere betrouwbare informatiebronnen, de school of media
- kinderen moeten zodanige kennis en vaardigheden hebben ontwikkeld dat ze in staat zijn zelfstandig keuzen te maken

Tips:

- meer aandacht voor seksuele opvoeding op de PABO's
- opname van de seksuele ontwikkeling en seksuele opvoeding in het groeiboekje van de Jeugdgezondheidszorg
- informatie geven aan Surinaamse en Antilliaanse jongeren over de seksuele carrière, seksuele risico's en consequenties
- meer aandacht voor de seksuele opvoedingsondersteuning aan Surinaamse en Antilliaanse ouders

Belangrijkste aanbevelingen die plenair aan bod kwamen

- geef jongeren met een Surinaamse en Antilliaanse afkomst een stem in de seksuele opvoeding,
- zoek meer mannelijke rolmodellen voor jongens,
- begin zo vroeg mogelijk met jonge ouders over de seksuele opvoeding,
- combineer goede elementen uit de seksuele opvoeding van Nederlandse ouders en Surinaamse en Antilliaanse ouders,
- houdt rekening met seksuele opvoedingsstijlen die context- en cultuur gebonden zijn

Tot slot

De bijeenkomst maakte duidelijk dat er grote behoefte is aan uitwisseling van kennis en ervaring over de seksuele opvoeding en het seksuele gedrag van jongeren, de rol van ouders en hoe hen hierbij te ondersteunen. Veel professionals werken hierin geïsoleerd van elkaar of missen kennis en expertise. Het FWOS en de Rutgers Nisso Groep willen actuele kennis over de seksuele opvoeding toegankelijk maken voor een breed publiek en vervolgbijeenkomsten organiseren om de kennisontwikkeling over de seksuele opvoeding verder te stimuleren.

De Rutgers Nisso Groep is het kenniscentrum seksualiteit. We dragen bij aan de seksuele gezondheid in Nederland en daarbuiten door het verzamelen en verspreiden van kennis en de verbetering van voorlichting, preventie, hulpverlening en beleid. Wij doen dit door middel van wetenschappelijk onderzoek en het ontwikkelen van ondersteuningsaanbod, zoals trainingen, lespakketten, websites, boeken en brochures.
www.rng.nl
www.seksualiteit.nl

FWOS is het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Seksualiteit. Missie van het Fonds is het bevorderen van de seksueel-emotionele gezondheid, met name van kinderen en jeugdigen. De doelstelling van het Fonds is het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek van de seksualiteit, in het bijzonder de seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen, en de betekenis hiervan voor wetgeving, rechtspraak, opvoeding en maatschappelijk leven.
www.fwos.nl